

KLAAS BOLT
Organist Grote- of St. Bavokerk

2015 ER HAARLEM, 16 juli 1988
LAMBRECHT VAN DALELAAN 29
TELEFOON 023-240962

Aan de Kerkvoogdij der Hervormde Gemeente
Hoofdweg 139
9421 PA Bovensmilde (Dr.)

Betreft: restauratie orgel Bovensmilde

Geachte Kerkvoogdij,

Op 5 juli j.l. werd her gerestaureerde orgel in uw kerkgebouw tijdens een feestelijke bijeenkomst weer in gebruik genomen. De restauratie werd op een uitstekende wijze uitgevoerd door de orgelmakers Gebr. Reil te Heerde conform het restauratieplan van 29 november 1985.

Als gevolg van beperkte subsidiemogelijkheden is geen volledige reconstructie van de vermoedelijke samenstelling van het instrument uit de bouwtijd (1684) nagestreefd, doch werd ten aanzien van de kas, het front, de traktuur, de balg en de plaats van het klavier opzij, de ombouw uit 1897, het jaar waarin het orgel naar deze kerk werd overgeplaatst, de huidige situatie gehandhaafd en geconsolideerd met enkele correcties. Bij de dispositie werd uitgegaan van 1809.

Het mechaniek werd verbeterd door het aanbrengen van een nieuwe winkelbalk, het "piano-klavier" werd vervangen door een "orgel-klavier" in 18de eeuwse trant. U hebt inmiddels ook opdracht verstrekt tot vervanging van het huidige moderne voetklavier door een beter bijpassend pedaal, tevens iets confortabeler van afmetingen.

Wat het binnenwerk betreft werd uitgegaan van de dispositie van 1809, toen Van Dam, door middel van een nieuwe windlade + traktuur, de klavieromvang uitbreidde tot C - f³ met bijmaking van de pijpen voor de tonen Cis, dis³, e³ en f³. (Ook bracht Van Dam toen de Prestant 8 vt. discant aan, bestaande uit pijpen van Hinsz-faktuur, in tegenstelling tot het oude pijpwerk van hoog tingehalte).

De in 1897 door Proper in een 8-voet veranderde Prestant 4 voet werd weer teruggeschoven tot een 4-voet met bijmaking van het hoogste octaaf. Hierbij werden de grootste door Proper bijgemaakte frontpijpen buiten gebruik gesteld.

De door Proper gedisperseerde Octaaf 4 vt. en Fernfluit 8 vt. werden vervangen door een nieuwe Sexquialter 2 sterk (C: 1 1/3, c^o: 2 2/3) en een 3-sterke Mixtuur (C: 1 1/3, c^o: 2, c': 2 2/3, c'': 4) in faktuur bijpassend aan het oude pijpwerk.

Op de open bas/discant-plaats kwam een Trompet als kopie van de Van Dam-trompet in Hindelopen, 1813, van C - B met Dulciaanbekers.

De registers Sexquialter en Quintfluit werden in twee fasen ingedeeld, zodat de discant als solostem is te gebruiken, waardoor het orgel zeer aan speelmogelijkheden en klankvariaties heeft gewonnen.

De Holpijp bleek van origine losse hoeden te bezitten, derhalve werden de pijpen van dit register niet dichtgesoldeerd.

De windlade van Van Dam uit 1809 werd hersteld met toevoeging van eiken fineerplaten, onder de slepen werd leder aangebracht.

Vanwege de diepe ontlaatgleuven in de stikken zijn bij de in twee in fasen

Aan de Kerkvoogdij der Hervormde
Gemeente te Bovensmilde

vervolgblad schrijven 16 juli 1988
betreffende het orgel

ingedeelde registers deze "heksen" vervangen door ringetjes.

Het feit dat de ladeboringen van Van Dam kleiner zijn dan de meeste originele voetopeningen van het oudere pijpwerk, gaf aanvankelijk enige moeilijkheden en des-oriëntatie bij het intoneren. Ook Van Dam schijnt het oude pijpwerk al enigszins te hebben aangepast door enige voetopeningen te verkleinen en enkele opzeden te verlagen

Door thans de winddruk van Hindelopen, 63 mm., aan te houden en de voetopeningen over de gehele linie nog meer in overeenstemming te brengen met de ladeboringen, kon een gunstige klankontwikkeling en -versmelting worden verkregen. Ook hier heeft de vakbekwaamheid van de heer Han Reil als intonateur tot prachtige resultaten geleid.

Het nieuwe pijpwerk is uitstekend bijpassend gemaakt en geïntoneerd.

Het orgel klinkt niet alleen goed, doch heeft ook een bijzonder plezierige speelaard gekregen.

Omdat het front pijpen van diverse herkomst bezit: 1684, uitbreiding Proper 1897, Cis-pijp Van Dam 1809, lag het in de bedoeling om mogelijke kleurverschillen door het aanbrengen van tinfoolie weg te werken.

Dit bleek echter niet nodig te zijn, daarom is, mede uit oogpunt van bezuiniging, besloten deze behandeling achterwege te laten. Wel werden de labia der pijpen verguld.

Ook terwille van besparing werden van de balg van Proper de schepbalgen niet gerestaureerd, doch buiten gebruik gesteld. De pneumatische tremulant van Proper bleef in werking.

Voor de dispositie en een beknopt overzicht van de historie moge ik U verwijzen naar het bijgevoegde blad. *Zie programma ingebruikneming.*

De vervangingswaarde van het instrument kan worden gesteld op f 225.000,-- inclusief BTW en adviseurskosten.

Voor het behoud en het goed blijven functioneren van het orgel is het van belang dat het veelvuldig wordt bespeeld en dat de relatieve luchtvochtigheid in het kerkgebouw niet te laag daalt, niet beneden 50%.

Tenslotte wil ik U en uw gemeente nogmaals gelukwensen met het bezit en de zeer geslaagde restauratie van dit kostbare instrument en U - en ook de orgelmakers! - hartelijk danken voor de bijzonder plezierige samenwerking.

Met vriendelijke groet,

Klaas Bolt

cc.: orgelmakers Reil
Orgelcommissie der N.H. Kerk
rijksadviseur voor orgels